

Algemene Intentieverklaring ruimtelijke adaptatie (Deltaprogramma I Nieuwbouw en Herstructurering)

14 oktober 2014

1. De Partijen

- AlliantieVereniging, Ambient advies BV, ARCADIS, Atelier GROENBLAUW, BNA, Bouwend Nederland, Branchevereniging VHG, CROW, de Beroepsvereniging van Nederlandse Stedenbouwkundigen en Planologen (BNSP), De Bouwcampus, de Natuur en Milieufederaties, de Technische Universiteit Delft, Deltares, Designlab 2902, Ecorys, Elma Stedenbouw, F30, Grontmij Nederland B.V., Hanzehogeschool Groningen, Heijmans, HKV lijn in water B.V., Hogeschool van Amsterdam, Hogeschool VHL University of Applied Sciences Leeuwarden/Velp, Interdelta Nederland, KCAF, Kupers & Niggebrugge BV, LUZ architecten, Master City Developer, MBDSO, Movares Nederland BV, MUST Stedebouw BV, Naeff Consult B.V., Nederlandse Vereniging voor Tuin- en Landschapsarchitectuur (NVTL), Nelen & Schuurmans, NLingenieurs, OneWorld Water, ORG-ID B.V., Prof. Ir. Jan Brouwer Architect, RebelGroup, Rho-adviseurs, SBRCURnet, SITE urban development, Staatsbosbeheer, Sterk Consulting, Stichting de Levende Stad, Stijl advocaten, SVP Architectuur en Stedenbouw, Tauw, TNO, Urbancore, Vereniging gemeenten voor Duurzame Ontwikkeling (GDO), Vereniging Klimaatverbond Nederland, Vereniging van Waterbouwers, Wageningen UR, Wareco Ingenieurs, Water Governance Centre, Water Natuurlijk, Waterregisseurs, Watertorenberaad, Wellantcollege, Werkgroep Duurzame Stedelijke Ontwikkeling BNSP/NVTL, Wing Process Consultancy BV, Saxion, Twynstra Gudde, WoW Amsterdam, hierna te noemen: 'Marktpartijen, Maatschappelijke Organisaties, Kennis-, Onderwijsinstellingen Die Ondertekenen';
 - de drinkwaterbedrijven, vertegenwoordigd door VEWIN, hierna te noemen 'Netbeheerders Die Ondertekenen';
 - het Ministerie van Infrastructuur en Milieu, hierna te noemen: 'Ministerie';
 - de provincies, vertegenwoordigd door het Interprovinciaal Overleg, hierna te noemen: 'Provincies';
 - Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, Hoogheemraadschap Rijnland, Hoogheemraadschap van Delfland, Hoogheemraadschap van Schieland en Krimpenerwaard, Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, Waterschap Groot Salland, Waterschap Peel en Maasvallei, Waterschap Rivierenland, Waterschap Roer en Overmaas, Waterschap Vechtstromen, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, hierna te noemen: 'Individuele Waterschappen Die Ondertekenen';
 - Gemeente Amersfoort, gemeente Amsterdam, gemeente Arnhem, gemeente Breda, gemeente Delft, gemeente Den Helder, gemeente Deventer, gemeente Dordrecht, gemeente Eindhoven, gemeente Gouda, gemeente Haarlemmermeer, gemeente Hoogeveen, gemeente Nieuwegein, gemeente Oudewater, gemeente Rotterdam, gemeente Tilburg, gemeente Utrecht, gemeente Vianen, gemeente Woerden, gemeente Zwolle, gemeente Bunnik, gemeente Houten, gemeente Stichtse Vecht, gemeente Heemskerk, gemeente Den Haag, hierna te noemen: 'Individuele Gemeenten Die Ondertekenen';
 - Samenwerking Water Regio Achterhoek¹ en het Platform Slappe Bodem;
 - Genoemden onder 3., 4., 5., 6., en 7. samen te noemen: 'Overheden Die Ondertekenen'
- Hierna tezamen ook genoemd: Partijen,

2. constateren dat:

- bouwen aan een klimaatbestendig en waterrobuust stedelijk gebied samenwerking vraagt van allen die in het stedelijk gebied wonen en werken en de betrokken overheden;
- Marktpartijen, maatschappelijke organisaties, kennis-, onderwijsinstellingen een *coalition of the willing* willen smeden;
- overheden¹ samen het beleidsvoorstel 'Deltabeslissing ruimtelijke adaptatie' hebben voorbereid; het Rijk, IPO, UvW en VNG bereid zijn om voor de beleidsmatige verankering hiervan het 'Bestuursakkoord Deltaprogramma' te sluiten²;
- Een *coalition of the willing* van individuele niet-overheden en individuele overheden de

¹ Ministerie van IenM, IPO, UvW, VNG

² De koepels ondertekenen het Bestuursakkoord Deltaprogramma. Voor deze intentieverklaring gaan de ondertekenaars er vanuit dat de ondertekenende overheden de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie uitvoeren en in dat kader voor 2020 klimaatbestendigheid van het eigen plangebied analyseren ('weten'), de resultaten van deze analyse vertalen in een gedragen ambitie en een adaptatiestrategie met concrete doelen ('willen') en de beleidsmatige en juridische doorwerking van deze ambitie borgen voor uitvoering ('werken').

Deltabeslissing ruimtelijke adaptatie en het Bestuursakkoord Deltaprogramma verbreedt en versterkt,

3. **onderschrijven het belang van klimaatbestendig en waterrobuust (her)ontwikkelen, omdat:**
 - a) steden en dorpen de plekken zijn waar Nederlanders wonen, werken, ondernemen en hun vrije tijd doorbrengen. Dat de stad de motor is van de economie. Dat een goede kwaliteit van de leefomgeving van steden en dorpen daarom essentieel is;
 - b) door voortgaande verstedelijking de kwetsbaarheid van grote delen van Nederland toeneemt voor de gevolgen van overstromingen, extreem weer, relatieve bodemdaling, stijging van de zeespiegel, een grotere kweldruk en verzilting³;
 - c) het bebouwde gebied in Nederland door extreem weer zoals zware regenval, langdurige droogte en hoge temperaturen nu al regelmatig te maken heeft schade aan gebouwen, boven- en ondergrondse infrastructuur, groenvoorzieningen, groter gezondheidsrisico voor bewoners. Een schade die tot 2050 tot tientallen miljarden kan oplopen⁴;
 - d) klimaatverandering en de aanpak daarvan kansen biedt, die benut kunnen worden door slim te investeren, realiseren en beheren; en kansen biedt voor ondernemerschap en innovatie,
4. **sprekende de volgende intenties uit:**

Deel 1: Ambities voor klimaatbestendige stad in 2050 en tussendoelen in 2020

Partijen delen als ambitie voor het stedelijk gebied dat in **2050**, bij hevige neerslag of bij hoog water aan de kust en in rivieren, schade aan gebouwen waar redelijkerwijs mogelijk, wordt voorkómen, mensen en diensten de hoofdwegen kunnen blijven gebruiken en de gezondheid niet bedreigd wordt; dat slachtoffers, schade en maatschappelijke ontwrichting, waar redelijkerwijs mogelijk, worden voorkómen; dat in 2050 de waterkwaliteit nog goed is.

Voor perioden van droogte en/of hitte en lage grondwaterstanden delen Partijen de ambitie dat in 2050 aantasting van funderingen, ongelijkmatige zetting en schade aan groen, aantasting van de gezondheid van mensen en van de leefbaarheid van de stad zo veel mogelijk wordt voorkómen en de stedelijke infrastructuur⁵ zo veel mogelijk blijven functioneren.

Partijen onderschrijven het doel dat klimaatbestendig en waterrobuust inrichten uiterlijk **2020 integraal onderdeel** is van beleid en handelen. Partijen ontwikkelen de *kennis* die hiervoor nodig is en die het benutten van de kansen, die de adaptatiestrategie² biedt, mogelijk maakt. De partijen in de realisatieketen (overheden en niet-overheden) hebben in 2020 samen werkwijzen ontwikkeld (o.a. voor aanbestedingen), die innovatie op het gebied van klimaatadaptatie mogelijk maken en zo veel mogelijk ruimte bieden voor dialoog tussen opdrachtgevers en opdrachtnemers.

Overheden Die Ondertekenen zorgen ervoor dat in 2020 de uitkomsten van de analyse, de ambities, concrete doelen en de adaptatiestrategie die zij in het kader van de implementatie van de Deltabeslissing ruimtelijke adaptatie (zie bijlage I) opstellen⁶ bij derden bekend zijn.

Partijen bevorderen, waar mogelijk, *draagvlak* voor deze gezamenlijk te stellen ambities, concrete doelen en adaptatiestrategie.

Deel 2: Governance Klimaatbestendige Stad

Partijen hebben de intentie samen te bouwen aan de klimaatbestendige stad door (voor zover van toepassing vanuit de eigen rol):

- klimaatmitigatie en -adaptatie, ruimtelijke kwaliteitsopgaven, economie, leefbaarheid en gezondheid te zien als één stedelijke opgave die om integrale oplossingen vraagt;
- het water in de stad in beschouwing te nemen als één systeem, waarvan de onderdelen grond-, hemel-, oppervlakte-, en afvalwater samenhangen, zowel onderling en als in hun relatie tot de openbare ruimte: kwantitatief en kwalitatief, functioneel en financieel;
- bij financiële berekeningen en afwegingen uit te gaan van een tijdshorizon die past bij de levensduur van de objecten (Life Cycle Costs) en daarbij de gevolgen van klimaatverandering te betrekken;
- potentiële maatregelen voor klimaatbestendigheid⁷ standaard te verwerken in ontwerp onderzoek, ontwerpen, ruimtelijke plannen, beheer en onderhoud;
- waar mogelijk, burgers en burgerinitiatieven op het gebied van klimaatadaptatie te stimuleren en versterken;

³ DPNH, Knelpuntenanalyse DPNH, 2011

⁴ Hoogvliet, Schades door watertekorten en -overschotten in stedelijk gebied, 2012

⁵ zoals de verkeers-, afvalwater-, drinkwater-, gas-, elektriciteits-, ICT- en datainfrastructuur

⁶ De overheden gaan aan de slag met de stappen 'weten', 'willen' en 'werken' en organiseren daarbij draagvlak. In deze intentieverklaring verklaren de partijen hieraan vanuit hun eigen rol bij te willen dragen.

⁷ Zie 'Handreiking Ruimtelijke Adaptatie'

- ondersteunen initiatiefnemers van gebiedsontwikkelingsprojecten (bestaande stad en nieuwbouw) met het vroegtijdig in overleg gaan en inbrengen van beschikbare kennis over bodem, het watersysteem en ondergrond;
- aan te sporen tot innovatie en co-creatie en daaraan zelf bij te dragen door vanuit de eigen rol en verantwoordelijkheid kennis en ervaringen over klimaatadaptatie te ontwikkelen en delen met partners en in samenwerkingsverbanden;
- in samenwerkingsverbanden initiatieven te ontwikkelen om bij gebiedsontwikkeling kansrijke maatregelen voor klimaatbestendigheid te ontdekken en toe te passen, door bijvoorbeeld het sluiten van regionale/lokale *deals* over ruimtelijke adaptatie in concrete projecten of programma's.

Marktpartijen, Maatschappelijke Organisaties, Kennis-, Onderwijsinstellingen Die Ondertekenen:

- besteden in diensten en producten op het gebied van onderzoek, onderwijs, plannen, realisatie, beheer en onderhoud van ruimtelijke initiatieven en hun corporate communicatie actief aandacht aan klimaatadaptatie;
- stimuleren onderwijs en onderzoek voor verdere ontwikkeling van kennis ten behoeve van klimaatadaptatie van het stedelijke gebied.

Overheden Die Ondertekenen:

- delen de bevindingen uit analyse van effecten van klimaatverandering met burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties en informeren hen over maatregelen die zij zelf kunnen treffen;
- beschrijven in ruimtelijke plannen, indien analyse van effecten van klimaatverandering hiertoe aanleiding geeft, de wijze waarop klimaatadaptatie is opgenomen in het betreffende plan.

Provincies:

- Willen samen met waterschappen en andere partners werken aan klimaatbestendige inrichting van regionale watersystemen en dragen daarmee onder andere bij aan de vermindering van wateroverlast en – tekort in het stedelijk gebied.
- Stimuleren dat klimaatadaptatie een integraal onderdeel is van duurzame stedelijke ontwikkeling, zie het bovenstaande punt.
- Stimuleren bij gebiedsontwikkeling de toepassing van maatregelen om klimaatbestendigheid te verbeteren.
- Faciliteren, indien gewenst, gemeenten met kennis en advies op het gebied van een klimaatbestendiger inrichting van het stedelijk gebied.

Individuele Gemeenten Die Ondertekenen:

- spannen zich samen met andere partijen (zoals het waterschap) in om te voorkomen dat de gezondheid van de inwoners van de gemeente wordt aangetast en de leefbaarheid van het stedelijk gebied afneemt door klimaatverandering.

Individuele Waterschappen Die Ondertekenen:

- zoeken voor ruimtelijke adaptatie waar mogelijk naar synergie tussen eigen plannen en andere ruimtelijke ontwikkelingen in de stedelijke omgeving.

Netbeheerders Die Ondertekenen:

- stellen een risicoanalyse klimaatverandering voor hun netwerk op en delen kennis met elkaar en andere belanghebbenden over gevolgde methoden en uitkomsten;
- analyseren de wederzijdse beïnvloeding van elkaars netwerken;
- optimaliseren hun netwerken in relatie tot de mogelijke gevolgen van klimaatverandering.

Slotbepalingen

Deze intentieverklaring treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening en geldt tot 31 december 2020.

Partijen ondertekenen de intentieverklaring door tekening van de bij deze intentieverklaring behorende handtekeningpagina. Partijen doen de intentieverklaring en de getekende handtekeningpagina toekomen aan het ministerie (Ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM), Plesmanweg 1-6, Postbus 20901, 2500 EX Den Haag, onder vermelding van 'Ondertekening Algemene Intentieverklaring ruimtelijke adaptatie'). De intentieverklaring en handtekeningpagina's worden gedurende de looptijd van de intentieverklaring gehouden door het ministerie.

Organisaties (bedrijven, maatschappelijke organisaties, individueel of via koepelorganisaties, individuele waterschappen, individuele gemeenten) kunnen gedurende de looptijd van de intentieverklaring als partij toetreden tot de intentieverklaring. Een toetredende partij dient de intentieverklaring zonder voorbehoud te onderschrijven. Een toetredende partij maakt de intentie tot toetreding bekend aan het ministerie. Het ministerie bevestigt de toetreding aan de toetredende partij. De intentie tot

toetreding en de bevestiging worden gedurende de looptijd van de intentieverklaring gehouden door het ministerie. Het ministerie maakt de toetreding bekend via het Kennisportaal Ruimtelijke Adaptatie (www.ruimtelijkeadaptatie.nl).

Het Ministerie van IenM evalueert in 2017 met Partijen de intentieverklaring en doet Partijen een voorstel voor het vervolg.

Alle in deze intentieverklaring genoemde afspraken worden zo snel mogelijk ter hand genomen.

Partijen komen overeen dat de afspraken van deze intentieverklaring niet in rechte afdwingbaar zijn.

Datum: 14-10-2014

Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu,

Namens deze:

S. Riedstra

Sg. I&M

Sinds de ondertekening door bovenstaande partijen hebben nog de volgende partijen zich aangesloten bij deze intentieverklaring:

Brons en partners landschapsarchitecten bv,

Adviesbureau Waterschakel,

Dietz Communicatie,

Royal HaskoningDHV,

Gemeente Nijmegen,

Netbeheer Nederland,

Witteveen+Bos,

AT Osborne,

Roelofs.